

MITIN ETIKA

HEIDEGGERIO FILOSOFIJOS PRINCIP ŠVIESOJE

Filosofija, daugumos supratimu, yra negyvenimiška s vok sistema ar raizginys ; sausa mintimi sukonstruota teorija ar doktrina, atitrukusi nuo gyvastingo tikrov s vyksmo. O vis d lto, filosofija visad bando b ti gyvenimiška : ji siekia nušviesti pagrindus to, kas yra realu ar bando atskleisti tikrov s principus.

Tik tada, kai filosofin sistema išaugusi vienoje tam tikroje kult rin je epochoje, bando užmesti savo principus ant bet kurios kitos epochos ar kit kult r — kai ji gauna universalin bei absoliutin charakter — ji tada, vieton buvus respektuojanti gyvasting tikrov s pulsavim , tampa j išprievartaujanti, pajungianti j jau nebegyvenimiškai bet atitr kusiai min iai. Filosofija nuolat turi naujai gimti iš gyvenamosios situacijos, nors taipogi ji visad turi b ti d mes nukreipusi galutiniuosius realyb s principus.

Egzistencinei filosofijai yra b dingas gyvenimiškumo aspektas. Užuot bandžiusi sukonstruoti savit atitrukusios mintie? teorij ar sistem , šitokia filosofija be joki prielaid bando žvelgti žmog savo gyvenamoje situacijoje, savame pasaulyje, savame kelyje, kuriuo eidamas jis randa, gamina, naudoja vairius daiktus, ir kuriuo eidamas jis patenka vair santykiavim su kitais žmon mis. D lei šit savo ypatum , ši filosofija visoje savo apimtyje yra etika.

Šimtme iais vairios filosofijos steng si patiekti galutinus realyb s apmatius, išaiškinan ius visk nuo *a* iki *z*, nuo dulk s iki Dievo. Egzistencin filosofija šitokio absolutizmo atsisako. Kiekviena pasaulio kult ra turi savo principus realybei išaiškinanti ir kodeks žmogaus gyvenimui normuoti. ia n ra jokio atsakymo su matematiniau, loginiu bei moksliniu tikslumu nusakan io, kas yra realyb pa iose savo gelm se ir kokios yra galutinosios žmogaus gyvenimo keli saistan ios normos visiems laikams ir vis kult r žmon ms. Kas yra galutin realyb ? B tis ? Kokia yra jos prasm % Koks yra žmogaus gyvenimo kelias pasaulyje ? kok galutin ideal jis veda ? Atsakymai šiuos klausimus yra galimi, bet tik tam tikro kult rinio pasaulio apimtyje. Ta iau net ir ia

jie n ra aišk s ir be šeš lio. Galutina tiesa visad yra miglota ! D l jos miglotumo ir tuo b du d l galutini atsakym neišbaigtumo, galutina tiesa visad lieka žmogaus gyvenimo užduotis ; atsakymai nuolat turi b ti revizuojami ir naujose situacijose naujai formuluojami, nors galutina realyb , vis atskleist ir tuo pa iu miglot ties užnugaryje bei fone liekasi ta pati. Žmogus nuolat ieško savo gyvenimo ideal ir keli vedan i juos. Kol žmogus bus žmogumi, tol jis ieškos galutin ties bei galutin norm .

Šitai nereiškia, kad egzistencin filosofija yra reliatyvi: teigianti, kad kiekviena kult ra yra tikra savyje izoliuotai nuo kit . Yra kiek kitaip! Pagrindinis egzistencin s filosofijos principas (ia turime galvoje Heideggerio filosofij) yra tas, kad galutin , visk grindžianti realyb , B tis, atsiskleidžia užsiskleidimu. Ji atsiskleidžia kaip visad besidangstanti nepermatomais šydais. Šitai nereiškia, kad ji neatsiskleidžia. Anaip! Atsiskleisti savo nepermatomumu yra atsiskleisti kaip Sl piniu, kaip misterija, kaip Niekui (Heideggerio *Nichts*).

Jokia b tyb n ra prieinama savyje. Viskas yra daugiau ar mažiau aišku, b tent, kiek yra vienokia ar kitokia b tyb (pavyzdžiui, akmuo, augalas, gyvulys) — tai yra b damas pagristu B tyje (pavyzdžiui, Gamtoje). B tis, m s gyvenamasis pasaulis, Gamta — bet kokio aiškumo, realumo ar bet kokios tiesos galintojas — visad lieka miglotas, nepagr stas, neb tybiškas (pavyzdžiui, Gamta n ra nei akmuo, nei augalas, nei gyvulys). B ties neb tybiškumas ar be-pagrindiškumas Heideggerio filosofijoje yra išreikštas žodžiu Niekas (*Nichts*) arba Bedugn (*Abgrund*).

Visos kult ros ar visos kult rin s epochos galutina prasme yra tarpusavyje susijusios ; jos n ra viena nuo kitos izoliuotos. Tai yra d l to, kad vis j užnugaryje yra ta pati B tis, kaip Sl pinys ar Bedugn . Joje tad slypi galutina tiesa niekad jokioje kult roje visu pilnumu ar absoliutiniai atskleista. Šituo atžvilgiu, egzistencin Heideggerio filosofija skiriasi nuo reliatyvizmo, kurs neranda nieko bendro tarp atskir kult r ar sistem . Šita prasme reliatyvizmas yra nihilistinis bei paviršutiniškas.

B ties, suprastos kaip Niekas, analogij galime rasti antikin je egiptie i kult roje. ia pagrindin realyb ar dievyb , kurioje viskas gauna pradži , yra saul — ta iau ne kaip spindinti danguje, bet kaip užhorizontinis Sl pinys. Egiptie i vyriausias dievas Ra, saul s dievas, nebuvo galutina ar pagrindin realyb . Ši buvo Aton, tai yra, Bevardis, Sl pinys kaipo toks. Aton, sl - pininga visk grindžianti galutina realyb , reiškia t pat, k graik mite reiškia Gaja, o lietuvi mite Žemyna. Gi Ra, atsiskleidimo, aiškyb s, šviesos bei saul s dievas, reiškia t pat, k graikams

reiškia Zeusas ar lietuviams Perk nas. Ankstyvoji filosofija (pavyzdžiui Heraklito) Aton, Gaj, Žemyn pavadint *physis*, tai yra užsiskleidusia Gamta, o R, Zeus, Perk n — Gamta savo atsiskleidime. Galutina realyb, Sl pinys (ar Heideggerio Niekas) yra, ne-Ra, ne-Zeusas, ne-Perk nas ' ir, ne-atsiskleidusi-Gamta; nors ji ir yra atskleista per R, Zeus, Perk n bei atsiskleidžian i Gamt. Ankstyvoji graik filosofija pavadint šituos mitinius principus, reiškian ius Gamtos (*physis*) atsiskleidim, logosu (*logos*).

ia min ti aiškumo principai — gamtos vairingas logosas, išreiškiamas ne vienu kuriuo dievu (aukš iau min tu), bet visa j grupe savo darnioje s veikoje. Savo giliausioje esm je dievai yra sl pinys kaip uždengimas šydais atsiskleidžian ios galutinos realyb s. Štai d l ko, vadovaudamiesi egzistencine filosofija, mes sakome, kad B tis, Gamta, atsiskleidžia užsiskleidimu. Aton, . už-horizontin ' saul, nei švie ia, nei šildo; d lei šito ji vadinasi, bevardiškumu ' (Atonu). O vis d lto joje pradži gauna dievai visko, kas atsiskleidžia, principai.

Skaitant vairi kult r mitus ar mitinius pasakojimus, visad yra jau iama sl pininga Likimo galyb, kuri saisto net ir dievus. Ši galyb ir yra Sl pinys, Chaosas, Likimas, ar Gamta. Dievai gimsta ir miršta, bet ne kaip žmon s. Gim s dievas iškart jau yra seniausias ar labiausiai pradminis bei labiausiai principinis iš vis b tybi, kurios randasi jo dominijoje. Diev mirtis yra j pasitraukimas iš atskleistybi visumos ir tuo pa iu j liovimasis b ti t visum saistan iu transcendentiniu, tai yra, uždaiktiniu principu.

Mitin kult ra, besigrindžianti dievais, kaip savo principais, yra gyvastinga bei dinamiška. Laikas nuo laiko mažos reikšm s dievyb išauga pirmaeil realyb s (logoso) transcendentin pakop. Kartais kult ra skolinasi kit kult r dievus, kurie gauna tos (besiskolijan ios) kult ros dievams b dingus bruožus. Diev šeimoje kartais vyksta plataus masto perversmai (visa tai yra susij su žmogaus kult rinio pasaulio vystymusi bei pos kiais). Pavyzdžiui, graik mite Uranas per m valdži iš Gajos, o Kronas iš Urano. V liau Zeusas, padedamas Gajos, per m valdži iš Krono. Dinamišk vyksm bei bruzd jim valdan i diev šeimose, transcendentinm gamtos j g žaisme, išreiškia ir Promet jas, b dingas savo maištingumu, kurs, tarp kitko, pranašauja Zeuso valdžios gal. Šitok gal vaizduoja germaniškas mitas, vadindamas j, Diev Prieblanda'. Diev Prieblandoje dievai joja likimin m š su kitomis transcendentin mis j gomis. Šitame m šyje

jiems lemta ž ti, tai yra, pasitraukti iš kult rinio pasaulio, nusto-
jant b ti jame visk saistaniais principais.

Dievai ia, šitoje paskaitoje, reiškia pagrindinius principus, kurie saisto daikt prasm ir kurie nustato žmogaus gyvenimo etines bei moralines normas. Šitie principai išsyk apima realistin ir normatyvin sritis, tradicin je filosofijoje žinomas kaip ontologin ir etin sritis. Šitaip trumpai pabr ždami, kad dievai ia reiškia pagrindinius realyb s bei etinio gyvenimo principus, mes ia gal paliekame diev prasm nepakankamai nušviest . Iš kitos pus s, ta iau, laiko ribotumas neleidžia mums leisti platesni šio klausimo nagrin jim . Pasitenkinsime ia labai suglaustai, keliais sakiniiais suartinti diev prasm mitin je plotm je su kai kuriomis filosofin mis dei biologin mis problemomis.

Visk -atskleidžian ioje gamtoje yra sišaknij principai, kurie saisto, grindžia ir tvarko daiktus, augalus, gyvulius ir žmoni kult ras. Mitiniame pasaulyje šitie principai buvo vadinami dievais. Konrad Lorenz teigia ¹, kad ž sys veda monogamin gyvenim . Farley Mowat sako t pat apie Arktikos tundr vilkus ². Lygiai taip pat kalba apie Alpi karališkuosius arus Benzos Vide-sott³. Šitai yra tik vienas iš daugelio pavyzdži kur gyv nijoje iškeliami bruožai, kurie iki šiol buvo laikomi kaip priklaus išimtinai tik humanistinei-kult rinei sri iai⁴. Atidus panaši aspekt panagrin jimas parodyt , kad principiniai tos pa ios gamtos transcendentin s j gos valdo bei dominuoja gyv nijos ir kult rinius pasaulius, nors ir esminiai labai skirtingu b du (Laiko ribotumas neleidžia mums ia reikiamai šituos skirtumus panagrin ti). Monogamin realyb (monogamiškumo realyb) tiek žmogaus, tiek gyv nijos pasaulyje yra pagr sta tame pa iame užsiskleidžian ios (sl -piningos) Gamtos atsiskleidimo principu, graik mitin je kalboje vadinamame deive Hera.

Kitas, labai sutrumpintas kelias diev prasm s nušvietim yra filosofinio pob džio. Platono id jos, pa ios b damos transcendentin s, grindžia visas imanentines realybes — daiktus. Platono id j prototipai yra dievai — sušabloninti, sustingdinti ir gav absolutin charakter ; prarad dievams b ding dinamišk bruož . Kit asimiliacij dievams randame Kanto aprioriniuose principuose. Šie taipgi grindžia ir dominuoja visas ap iuopiamas bei suvokiamas apraiškas, patys b dami transcendentiniai — ne-

¹ *On Aggression*.

² *Never Cry Wolf*.

³ žr. *Reader's Digest*, 1967 m. kovo men.

⁴ ia kalbama apie moralin monogamijos princip , pabr žiant jo gamtin (ne antgamtin !) kilm .

fenomenališki. Šita asimiliacija turi ia konstruktyv pob di tik tada, jeigu mes suprantame subjekt , kuriame visi transcendentiniai bei aprioriniai principai yra sišaknij , ne kaip išimtinai priklausant žmogui, bet pa iai realybei (kosminiam logosui), kurioje žmogus dalyvauja. Šitaip subjekt supranta Heideggeris, vadindamas j *Dasein*. Ne *Dasein* priklauso žmogui, bet žmogus *Dasein* — savo gyvenamajam pasauliui.

Dievai — Heideggerio filosofijos princip šviesoje — reiškia transcendentinius realyb s principus, kurie grindžia b tybes, padarydami jas realiomis (*ens*) ir prasmingomis (*verum*) ; jie grindžia daikt bei b tybi esm ir prasm . Anks iau patiektas poži ris diev prasm iš daugiau biologin s negu filosofin s perspektyvos, pristato dievus kaip gamtos *transcendentines* j gas, tai yra, kaip realybes, esminiai skirtingas nuo imanentini realybi — nuo daikt bei b tybi .

Diev , kaip realyb s princip , užnugaris visad lieka sl piningas, miglotas. Ir dievai ne visose epochose yra aišk s. Jie taipgi yra m slingi, nelengvai suvokiami ir dažnai tik žmogaus gelmi entuziazme sekami. Vargu ar galime kalb ti apie visai žmonijai bendrus dievus. Gi tam tikros kult ros dievai — kad ir neap iuo-piami bei nelengvai suvokiami — tai kult rai yra galutini ir šventi. Žmogaus gyvenimas turi b ti orientuojamas ir organizuojamas pagal juos ; antraip jis lengvai tapt tuš iaviduris. Žmogus turi savo dievams, savo kult riniams principams, pasivesti, pasiaukoti ir pagal juos savo gyvenim orientuoti.

Istoriniai vykiai, — pavyzdžiui, m s pa i tautos, — yra atžym ti heroiškais darbais. Heroizmas yra išdava žmogaus pasišventimo savo kult riniams principams ar idealams. Heroiški buvo lietuviai, kurie kovojo už savo tautos suvienijim po Mindaugo v liava ; — kurie krito Žalgirio m šyje gindami savo suvienyt taut ir savo kult r nuo vokišk sibrov li ; — kurie krito Lietuvos nepriklausomyb s kovose I-jo pasaulinio karo užbaigoje; — kurie krito II-jo pasaulinio karo metu, kovodami su komunizmu ir vokie iais ; —ir pagaliau, kurie ken ia ir miršta šiandien kal jimuose Lietuvoje ir Sibiro darbo stovyklose.

Be šit patriotinio pob džio etini princip , m s kult riniame gyvenime b t galima rasti vairi kit (pavyzdžiui socialiniu — bendruomenini ar šeimos) etini princip , kuri kilm gl di m s kult ros mitin se miglose. Juos, ta iau, d l vietos stokos ia gal sime tik prab gomis paliesti.

Šiandie niekas — n mes patys — nebesidomime savo antikiniais etiniais principais ; nebesidomime dievais. Šitai yra pas ka visuotinio sitikinimo, kad Vakar kult ra turi universaliai ir abso-

liu iai išdirbtus principus visoms tautoms bei visai žmonijai. Jeigu jie kai kuriose m s humanistin s kult ros sferose dar n ra laikomi galutinai suformuluoti, n ra abejojama, kad netolimoje ateityje jie bus neklystamai ir detalizuotai nustatyti.

Aišk etini princip suformulavim , pavyzdžiui, komunizmas tariasi surad s, o Vakar pasaulyje — amerikn demokratija. Pastaroji ta iau nelaiko savo etini princip išsamiai ir atbaigta suformuluotais ar suredaguotais (kaip komunizmas) ; ji vis d lto yra tikra j bendra humanistine linkme ir apimtini. Reikia nepamiršti ia pamin ti ir tre ioji, absoliutin charakteri turinti, etini princip sfera. Šita yra krikš ionyb . Krikš ionyb s ant-gamtinis (tad tuo pa iu ir ant-kult rinis) charakteris neapdairiai permeta mas ir kult rin -gamtin srit . Šito pas koje formalioji krikš ionyb — panašiai kaip komunizmas — patiekia krikš ionims, ir bendrai žmon ms, aiškiai ir absoliutiškai suformuluot etini princip bei norm kodeks . Taipgi d l vietos stokos, mes ia esame priversti apsiriboti kult riniu-gamtini etini problem nagrin jimo lygiu, palikdami nuošalyje krikš ioniškas (ant-gamtines, tad ir, ant-kult rines) etines problemas.

Egzistencin filosofija aiškiai pasisako prieš absoliutizm ir taipogi prieš antropocentrizm — žmogaus laikym centrine realybe. Antropocentrizmas yra b dingas humanistinei m s ši dien kult rai. Egzistencializmas joku b du nereiskia nusistatymo prieš žmog bei paneigimo žmogaus svarbos kult riniame gyvenime. Egzistencin filosofija, teigdama, kad realyb s principai stovi aukš iau daikt ir žmoni , aiškiai pabr žia, kad šie principai yra reikalingi žmogaus tam, kad jo kult riniame pasaulyje jie gal t sušvyt ti.

Realyb s galutiniai principai, kurie yra , prieš-daiktiški ' (, prieš-objektyv s ') ir , prieš-žmogiški ' (, prieš-subjektyv s ') atsiskleidžia, tarsi pakildami iš savo gimtini sl piningumo sfer , prasilauždami švies tik žmogaus kult riniame pasaulyje ; savyje jie likt sl piningi. Su šitokiuo mintijimu egzistencin filosofija v l gauna mitinio galvojimo pob d. Aiškiai mitin charakter turi v lyvoji Heideggerio filosofija, kai ji kalba apie žem ir dang ne fizikos, chemijos bei astronomijos moksl prasme, bet prasme, artimai primenan ia mitin t realybi supratim . Sykiu su žeme ir dangumi, galutinios realyb s bei etini gyvenimo standart interpretavime neatskiriamai priklauso ir svarb vaidmen vaidina dievai ir žmogus savo mirtingumu. Pastarasis aspektas neturi b ti suprastas biologiškai ar humanistiškai. Jis išreškia žmogaus s - moning atsakomyb dievams — nemirtingiesiems realyb s principams.

Ši dien etika, kaip ir bendrai kult ra, yra antropocentrin . Principai, kurie normuoja žmogaus gyvenim , yra tokie, kurie veda j gerb v . Etinis idealas šiandien, atrodo, yra toks žmogaus gyvenimo eigos sunormavimas, kad kuo daugiau vairi g rybi b t pasiekiami kuo didesniams žmonim skai iui. Šitai yra demokratin s etikos idealas. ia reikia pabr žti, kad ne vien tik naudos aspektas dominuoja moderni j demokratin etik . Taipgi ir visos kitos etin s normos yra tokios, kad individual s veiksniai etin je ir moralin je plotm je yra pajungiami daugumos valiai. Ypa tai yra ryšku vairioje gausyb je demokratiniai laisvi . Šitos laisv s daugumoje yra charakteringos malonum bei patrauklum aspektais. Laisv keliavimui, atostogoms, koncertams ar vairioms pramogoms gauna visuotin visiems prieinam pob d — tampa demokratiškomis. Demokratinis idealas yra bandymas gyvendinti socialin santvark , kurioje visokio rango vertyb s ar g ryb s yra, ar gali b ti prieinamos, kiek tai yra galima, visiems visuomen s nariams. Šitokio pob džio demokratin etika yra bazuojama ar grindžiama Kanto etikoje. Pagal Kanto kategorin imperatyv , žmogus turi taip elgtis, kad jo veikimo principas tarsi b t universalus statymas.

Šituo b du demokratin etika, kad ir aiškiai neišsakytai, bet lengvai suponuojamai, laiko žmog aukš iausia b tybe ar realybe. Žmogus stovi vis b tybi centre, ir jos visos turi b ti orientuojamos taip, kad jos galimai geriau tarnaut žmonijai. Visas modernusis visuomeninis bei kult rinis gyvenimas yra tvarkomas taip, tarsi realybe je, m s gyvenamajame pasaulyje, nieko neb t aukštesnio už žmog . Pagrindinis mitin s etikos principas — tarnavimas dievams — šiandien yra atmestas. Dangoraižiai, komplikuotos mašimos, vairios aukl jimo, bei mokslinio tyrin jimo institucijos, literat ra, menas ir mintis — viskas tarnauja žmogui. Jeigu iš viso žmogus bei jo staigos kam ir tarnauja, tai tik visuomenei, artimui, tautai, ar žmonijai; žodžiu — žmogui, o ne dievams.

Herojus šiandie t ra ar tegali b ti tik tas, kurs pasiaukoja artimui, visuomenei, tautai bei žmonijai. Tikroji heroizmo prasm reiškia žmogaus pasivedim aukštesnei realybei — dievams. Ši dien herojus, tad, yra bedievis. Šita, o ne kita prasme, Heideggeris aiškina pagrindin mint Nietzsches garsaus posakio, kad , Dievas yra mir s '. Kai šiandie atidaroma nauja autostrada, sukonstruojamas naujas l ktuvai, steigiama nauja mokslinio tyrin jimo institucija, sudaroma fantastiškai atrodanti išorin s erdv s ištyrimo bei užkariavimo programa, — d mesyje neturimas Šventraštis ir jo reikalavimai; neturimas viso to pasitarnavimas Dievo vardo propagacijai bei jo aukštesnei garbei (kaip, pavyzdžiui,

b davo viduramžiais), bet — žmogus ir jo problemos. Šita prasme tad moderniojo žmogaus gyvenimo b das yra bedieviškas. Dievas jo pasaulyje yra , mir s '.

Orientuodama visk pagal žmog — kad ir ne aiškiai išsaky-tai — modernioji demokratija yra linkusi laikyti žmog tobula bei atbaigta b tybe ar realybe. Tiek mitin , tiek egzistencin etika supranta žmog kaip esanti pakelyje pilnatv . Šitai reiškia : ji supranta žmog kaip skilusi realyb . Iš vienos pus s žmogus aiškiai ir ap iuopiamai egzistuoja kaip ir visos kitos b tyb s pasau-lyje, bet iš kitos pus s jo galutina esm bei prasm slypi realyb s Sl pinyje. Žmogus yra galutin s realyb s — B ties, Gamtos, Sl -pinio — nepailstamas ieškotojas : diev ieškotojas.

Kaip Sl pinys visada liekti už m lyn horizont , taip ir žmo-gaus pilnatv liekasi nepasiekiamo. Heideggeris šitai išreiškia savo *Dasein* — žmogaus esm s — formulavimu kaip , b ti laikomu ar b ti sišaknijusiu Nieke ar Sl pinyje ' (*Hineingehaltenheit im Nichts*)

Kadangi žmogaus galutinis idealas esminiai yra miglotas ir nepermatomas, jo gyvenimo normos bei etiniai principai taipgi stokoja aiškumo ir, svarbiausia, absoliutaus universalumo. Jie nuolat kiekvienoje žmogaus, visuomen s bei tautos ar žmonijos gyve-nimo situacijoje turi b ti naujai ieškomi, surandami, iškovojami, formuluojami ir aiškinami. Žmogaus gyvenimo kelias niekad neina d sningu tikslumu, kaip laikrodis ar mašina. Žmogus nuolat yra klystkeliuose ir nuolat ieško tikro kelio.

Šitai visai pražvelgia vairios d sningai, logiškai bei racionaliai sukonstruotos filosofin s sistemos, turin ios absoliutin charakter , skaitant ia ir šitokio ar panašaus stiliaus krikš ioniškas filosofijas. T pat daro ir Markso bei Lenino raid s besilaik komunistai. Ir taipgi tai daro, kad ir savojo , šventraš io ' neturi, bet lygiai taip pat fanatiškai nusiteik modernieji Vakar demokratai.

Neži rint viso ia min to d sningo tikslingumo, ši dien pasaulis yra maišatyje. Paviršutiniškai ži rint, viskas atrodo aišku ir harmoninga, pagal tvirtus principus pagrista. Tikrumoje, ta iau, bet kokie atsakymai klausimams apie žmogaus misij , šeimos prasm , tikt jauniosios kartos aukl jimo keli , žmogaus siparei-gojim savo visuomenei, tautai, žmonijai — yra supainioti, kits kitam prieštarauj , chaotiški, neži rint vis detalizuotai išdirbt , išvystyt ir pagrist sistem .

Egzistencin filosofija yra š kis ši dien žmogui sukonsoliduoti savo gyvenim normuojan ius principus ant tvirt pagrind , kokiais pasižym jo senovin s kult ros. Šit kult r pažinimas yra reikalingas ne tam, kad žmogus v l gr žt praeities laik gyvenimo b d . Tai yra lygiai taip pat negalima, kaip šuolis

pirmyn. Tvirt mitini etini pagrind pažinimas gali b ti reikšmingas ateities etini princip suradimui bei suformulavimui. Patys šitie principai yra dar neturimas, bet siektinas idealas bei ieškinys. Galutino idealo ar savo istorin s situacijos misijos (*Geschick*) ieškojimas padaro žmog atvir už žmog aukštesn s realyb s vyksmui. Šitoks atvirumas reiškia liovim si traktuoti žmog , kaip centrin bei aukš iausi realyb pasaulyje. Šitoks atvirumas žmog v l pastato šalia mitinio žmogaus ir tuo pa iu atidaro jam duris tikr , neiškreipt , autentišk heroizm (ne gr žtant atgal mitinio gyvenimo prieblandas, bet žengiant pirmyn ateities epochos aušras).

Archainiame pasaulyje herojus yra diev ir žmoni tarpininkas. Jis perima savyje neaiškius, miglotus žmogaus gyvenim normuojan ius standartus ir juos perduoda aiškesn je, prieinamoje ir, saky iau, prijaukintoje formoje miniai. Šitas bruožas Heideggerio filosofijoje yra vadinamas poetiškumu. Poetiškumas ia atitinka mitiškum ir reiškia transcendencij , buvim veltu sl pining , , uždaiktin ' realyb s vyksm , kurs neišvengiamai bei esminiai yra surištas su baiminga laikysena bedugniškumo ir tuo pa iu sav s praradimo nuotaikoje. Eugenijus Finkas, pagrindinis Heideggerio mokinys, šitai išsako palygindamas poetišk žmog su žarija, kuri liepsnoja diev (ne savo) ugnimi, leisdama dieviškai šviesai suklest ti žmogaus kult riniame pasaulyje, pati tuo tarpu subirdama pelenus. Jakštas-Dambrauskas gana artimai tai išreiškia žodžiais : « Mes ne savo ugnimi ž ruojam. Mes ne sau aplinkui švies liejam ! ».

Didieji tautos ar žmoni jos vyrai perteikia galutinius etinius bei moralinius standartus, — savyje apsuptus sl piningumo šydais, — taip, kad jie tampa aišk s ir permatomi tautai ar žmonijai tam tikroje jos epochoje, ia turime pakartoti, kad aiškumas bei permatomumas niekad n ra absoliutus; vienas ir tas pats visiems laikams. Vairios mitin s kult ros turi savo herojus, kaip kad jos turi savo dievus. Jos tad turi savus etinius principus. Šito straipsnio r muose mes galime tik trumpai žvilgtel ti vienos kurios ši kult r (sakysime lietuviškos) kai kuriuos etinius principus.

Beveik ne žengiamose giriose senov s lietuviai k r savo sodybas Nemuno, Neries ir Nev žio kloniuose. Jie nusival laukus, pasistat r st pastatus sau ir savo prijaukintiems gyvuliams, gaminosi vežimus, arklus, rankius, apdar , indus ir t.t.

Senov s lietuviams laisv reišsk savarankiškum ir nepriklausomum nuo kit . « Tas tarp j turtingu vadinos, kas nuo svetimo

nieko nereikalavo »⁵. Šita prasme turtuolis esminiai yra susiję su laisve suprasta tuolaikinio lietuviško kultūrinio pasaulio (jį *Dasein*) r muose. V lesniais laikais turtuolis buvo tas, kuris laiką tarnavo ir tuo pačiu priklausė nuo jo darbo ar jo gaminių savo gyvenimoje aplinkoje. Ir šiandien, kada apylamai kiekvienas gyvena pasituriniais, kiekvienas priklauso nuo kitų savo gerbimo vyje. Turtingumas ir laisvė tampa skirtingi dalykai. Pagal mitiniame pasaulyje suprastą laisvę, ši diena žmogus nėra nei laisvas nei turtingas.

Laisvė, kaip savistovumas, apsirėpinant viskuo, ko jam ar jo šeimai reikia, ir tuo pačiu nepriklausomumas nuo kitų, yra tik antriniais laisvės pažymiais. Pirminis pažymys, kaip ir vis kitieji principai ar normos, saistantys mitinio žmogaus gyvenimą, yra priklausomumas nuo dievų.

Savo sunkiu darbu sigyto turto, savo išmanymu pasigaminant daiktus aplinkoje, senovės lietuvis, savo sodybos viešpats, nebuvo tos sodybos aukščiausias ar centrinis realybė. Bet savo sodybos viešpatavimu reiškė bet kokią savo dievų prievaizdą, sergstinį ir viską, kaip dievų nuosavybę ir užlaikančią viską pagal dievų tvarką bei nuostatus. Laisvė tad yra priklausomumas nuo dievų, kame ir gyvenamosios aplinkos (sodybos) daiktai yra priklausantys nuo jų (dievų).

Žmogaus aplinkos daiktai niekada nėra gryni žmogaus padariniai. Jie visad yra gauti; jam Gamtos ar dievų duoti. Ar tai būtų uogos, kokios valgomos šaknys, riešutai, medus, kailiai, sumedžiota mėsą, ar akmuo tinkamas rankio pasigaminimui, rėstas namo pastatymui, vytelės žėklės varžoms (buiviams) bei krepšiams, ar vilnos siūlams apdarui gaminti, oda apavui — viskas yra gauta iš žmogų globiančios Gamtos, iš Žemynos bei jos dukterės Medeinės (miško deivės), Dimstės (sodybos deivės), ar kitų kurių dievų. Daiktai — ar tai rasti ar pasigaminti — yra pilnai daiktai, bet dievų žmogaus *atsakingai* iš dievų priimti, kaip dovanos. Savo atsakingumu bei atvirumu žmogus dalyvauja daiktų atsiskleidime, jė tiesoje, savo pasaulyje — jė tapime esmingais bei prasmingais, tapime realiais bei tikrais. Šitoks žmogaus atvirumas yra jo laisvė. Heideggeris sako: «Tiesos esmė yra laisvė»⁶. Laisvė yra laisvė transcendentinėms, daiktus formuojančioms Gamtos jėgoms — laisvė bet kokiai. Vėlyvoje savo filosofijos fazėje Heideggeris aiškina žmogaus atvirumą bet kokiai, kaip jo atvirumą žemėms, dangaus (jė pirminėje,

⁵ Simonas Daukantas, *Bėdas*, Chicago 1954, 56 psl.

⁶ M. Heidegger, *Vom Wesen der Wahrheit*, Frankfurt a. M. 1943, 13 psl.

transcendentin je prasm je), diev ir žmogaus (kaip atviro bei atsakingo dievams) savitarpei s veikai ar žaismui.

Jau Kantas nurod , kad daiktai n ra nei prasmingi nei real s savyje. Jie yra tokiais žmogaus (subjekto) perspektyvoje, formuojami aprioriniu jo principu. Pavyzdžiui, kailis ar medus n ra, kuo jie yra, savo absoliu ioje, iš žmogaus pasaulio išskirtoje b se-noje. Žmogus yra reikalingas apdaro (kailio) žvarbiam orui esant, ar medaus pasaldinti jo dietai. Ir vis d lto tiek kailis tiek medus yra žmogaus laisv s transcendentin ms gamtos j goms išdava. Šitos j gos yra pirminiai t daikt realumo bei tikrumo pradai. Pagal Heidegger , ne žmogiškasis subjektas (protas bei žmogiškasis *logos*) yra vis daikt , kaip objekt ar fenomen , pagrindas, bet B tis, kuri grindžia juos, panaudodama žmogaus atsaking atvi-rum jos transcendentiniam jud jimui. ia žod , jud jimas ' Hei-deggeris rašo *Be-wegung* (vieton *Bewegung*) aiškindamas j kaip reiškiant pradin kelio praskynim žmogiškojo pasaulio (*Dasein*) teritorijoje ⁷. Šitokio praskynimo pas koje daiktai gauna savo viet B tyje ir tuo pa iu tampa realiais bei tikrais. Žmogaus atsakingumas ar atvirumas Gamtos pirminiam jud jimui bei jos principams — dievams reiškiasi jo jimu *prasiėinamais* (ne jau iš anksto praskintais) keliais, ir jis tuo b du tampa gamtos ar diev daikt saugotojas bei prievaizda — gamtos ar diev tarnas.

Senov s žmogus visad žinojo, kad viskas, k jis turi savo laukuose ar savo pastog se ir taipgi savyje ar saviškiuose (pavyzdžiui, sveikata, grožis ir panašiai), yra diev dovanos. Tos dova-nos dažniausiai yra pasiektos ne be žmogaus paties pastang : jos yra rezultatas žmogaus harmoningos s veikos su diev (kaip gam-tos transcendentini j g) veiksniais. Prisiimdamas atsakomyb bei kooperuodamas su diev pirminiais (transcendentiniais) jud ji-mais (*Be-wegungen*), žmogus garma g rybes iš giri , iš upi , iš savo lauk , iš svirn ir t.t. Visa tai yra *simboliškai* v l duota (sugr -žinta) dievams, kaip , duonia ' aukos prasme, ir žmogus tuo b du yra savo daikt prievaizda.

Medžiokl s-žvejybos kult rin je faz je, , duonia ' (duokl) die-vams buvo medžiokl s bei žvejybos laimikiai. V liau, kai lietuviai m s sliai gyventi, j svarbiausias kio produktas buvo rugys, kaip duonos žaliava. Tada duona buvo pagrindin duokl ar , duonia ' dievams, kame, matomai, yra pagr sta duonos, šito seno žodžio, kilm .

Žmogaus atsakingumas bei atvirumas dievams ir j jud jimui — jo buvimas laisvu tikra prasme — sykiu reiškia ir jo buvim

⁷ M. Heidegger , *Unterwegs zur Sprache*, Pfullingen 1959, 261 psl.

diev bendrininku. Kaip diev bendrininkas, žmogus yra teis tas duonios ' naudotojas. Šitai yra patvirtinama per vairias metines šventes (pavyzdžiui, derliaus švent je). Švent s centrin dalis yra aukojimas dievams—jiems atidavimas duokl s — , duonios'. Šitai darydamas žmogus yra tarsi priimamas diev tarpan, kaip j bendrininkas. Švent yra puota diev su žmon mis. Stalas, reiškis altori , dažnai su šventa ugnimi, yra vieta kame kriviai pirmiausia pateikia dievams j , duoni ' valgym bei g rim pavidalu. Tada ir žmon s s dasi prie diev stalo (altoriaus) ir puotauja.

Kasdienyb je žmogus neju iomis ima pernelyg savavališkai naudotis daiktais (diev dovanomis). Šventadieni prasm gl di tame, kad jis atnaujina savo pasivedim dievams, priimdamas naujai diev standartus bei normas, pagal kuriuos jo santykiuo-sena su vairiais daiktais ar žmon mis turi b ti reguliuojama. Nuolat gyvastingas, jud s (*be-wegend*) diev transcendentinis pasaulis, turi b ti vis naujai krivi , tarpinink tarp diev ir žmoni , žmon ms pristatomas, patiekiant jiems diev vali etini bei dievišk norm pavidalu. Pagal šitas normas yra grindžiamas individo, šeimos, bendruomen s, tautos bei tarptautinis gyvenimas.

Ne visi dievai yra draugiški ir paslaug s žmogui. Daugelis j yra priešiški bei blog lemi . Mirtis, ligos, audros, potvyniai ar gaisrai, ir vairios Gamtos nelaim s bendrai, yra diev si stos. Krivis ne vien tik tarpininkauja tarp diev ir savo tautos, bandydamas gyti j palankum , bet taipgi ir bandydamas nukreipti diev kerštingum nuo savo žmoni , savo tautos.

Tautos, bendruomen s ar individo gyvenimo sunkiose valandose, kada pats dangus tarsi eina prieš visas žmoni pastangas, senov s lietuviai, kai jie nebeb davo tikri diev malone ar j palankum , jie kreipdavosi, b davo, Dali , likimo deiv . Pagal mitin tvark , joks žmogus, bendruomen ar tauta neužsitarnauja visiško sutriuškimo. Jau jeigu ir visi dievai nusigr žia nuo žmogaus, Dalia visad pasilieka jo pus je. Dalia, nors ir visos tautos deiv , lygiai yra kiekvieno individo, tarsi, asmeniška deiv . Žmogus kreipiasi j išsireikšdamas : , O, mano Dalia. Dalele ! ' Saul apšvie ia ir apšildo visk , kas yra po ja — vis pasaul —, bet tuo pa iu ji apšvie ia ir apšildo kiekvien daigel , žolel , akmen l ar žem s grumstel .

Senov s lietuviai savo tvirtu stov jimu ant savo koj savame pasaulyje, daugeliu atžvilgi buvo nepriklausomas nuo žmoni , bet visad priklaus s nuo diev ir visad jiems pasived s, jis buvo didyb s žmogus — *viespatingas* žmogus.

Žmogus savo kasdieniniame gyvenime yra link s ribotis daik-

tais ir asmenimis, pamiršdamas dieviškas normas ar principus. Daiktai tampa tuo, kas yra naudinga bei žmogui reikalinga. Gi tai, kuo jie yra savo branduolyje — diev dovana — imama pamiršti. Taipgi ir kiti asmenys, užuot buv bendrininkais, einant diev užd tais keliais — likiminiais ar Dalios keliais — jie tampa talkininkais, draugais, kits kitam naudingais ar kits kito dienas pa vairinanais bi iuliais. ia tenka pabr žti, kad visi šitie ia pamin ti daikt bei asmeny ypatumai n ra paneigtini ar atmestini. Anaip tol ! Ta iau j toki ypatybi (naudos, reikalingumo, paslaugumo, bi iuliškumo ir t.t.) užnugaryje turi b ti juntami galutinieji, juos vienij bei juos grindži principai — dievai.

Kiekvienas žmogaus gyvenamojo pasaulio daiktas yra vienaip ar kitaip dieviškas; jis tarsi yra spind s diev atšvaitais žmoni pasaulyje. Heideggeris vadina daiktus transcendentini B ties j g surink ju (*Versammler*). Šita prasme daiktai yra žinomi žmogui per jo gelmi , aš kurs visad yra susij s su visuma, su B -timi, su Gamta. Nevisada žmogaus santykiavimas su savo pasaulio daiktais bei žmon mis yra , gelmiškas ' ; dažnai jis yra paviršutiniškas, kuriame jie n ra suvokiami visumoje, bet siauroje kasdienos reikal perspektyvoje. Šitokiame santykiavime žmogaus , aš ' n ra , gelmiškas ', bet periferinis. Lietuvi mitin je kalboje jis yra pažymimas žodžiu , pats ' . , Pats ' yra imanentiškas , aš užsi-sklend s ar atsiriboj s nuo transcendentin s visumos. Gi dievams bei transcendentalinei Gamtos visumai atviras gelmi , aš ' yra , visumos pats ' , visa-pats ' , viešpats ' .

Savo pirmin je prasm je viešpatingumas yra diev žym . Kadangi žmogus yra dievams atvira b tyb , ir jis dalyvauja diev veiksmuose, b damas jiems atsakingas (ar ir neatsakingas), — dalyvauja Gamtos k rybingumo procese — jis gali b ti vadinamas viešpatingu. Viešpatingas žmogus yra susij s su Gamtos visuma bei implikuotas galutin realyb kaip Sl pin .

Iš žmoni viešpatingi pirmoje eileje yra tie, kurie yra tarpininkai tarp diev ir žmoni : kriviai, kunigaikš iai, dainiai bei vaidilos. Ankstyvojoje kult rin je faz je vienas ir tas pats bendruomen s asmuo buvo krivis, kunigaikštis ir dainius. Komplikuojantis gyvenimui, šita pirmin funkcija skilo. Viešpating žmoni pagrindin žym buvo ta, kad jie savo b tyb s branduoliu, savo geimui , aš ' , buvo sišaknij diev veikimo bei j žaismo sfer — Gamtos sfer , kuri tuo pa iu buvo ir kult rinis pasaulis.

Eiliniai žmon s taipgi, kai jie šven i metu puotauja sykiu su dievais prie j altori ir tampa j bendrininkais, pasivesdami j transcendentinei tvarkai, jie tampa , viešpatingais ' .

Mitinio pasaulio etika remiasi žmogaus viešpatingumu — jo

vidine s saja su dievišk ja realybe, su Gamtos visuma, su tuo, k Heideggeris vadina B timi ar *logosu* (B ties atsiskleidimu). Kadangi B tis niekad neatsiskleidžia savyje (visad liekti Sl pinys), ji prasiveržia švies ar atsiskleidžia per žmogaus gelmes — per jo viešpatingum , Heideggerio vadinam *Dasein*.

Nepaneigiamas skirtumas tarp , pats ' ir , viešpats ' mitiniame žmoguje nereiškia, kad šis yra dvilyp asmenyb . , Pats ' žmoguje harmonizuojasi arba b na konflikte su , viešpats ' jame. , Pats ' savo periferinio gyvenimo lygm je iškelia aikšt turtus, gl din ius jo viešpatingoje gelm je. Pavyzdžiui, poetas savo s moningu bei periferiniu darbu parašydamas ar sukurdamas eil raš ius iškelia savyje gl din ias viešpatingas gelmes, susiklos iusias tenai amži b gyje žmogaus s veikos su dievais pas koje. Šitos viešpatingos gelm s yra pasiekiamos per kv pim . , Pats ' galima palyginti su matoma virš vandens esan ia ledkalnio dalimi, kai tuo tarpu visad pasl pta ir nematoma jo dalis simbolizuoja viešpatingum žmoguje. Matomoji dalis priklauso nematomai bei sl piningai visumai ir byloja apie j . Taigi, , Pats ' ir , Viešpats ' priklauso drauge.

Prisimindami, kad transcendentin diev sritis, kuri sudaro daiktini bei asmenini realybi užnugar , visad yra persunkta neaiškumu bei neabsoliutiškumu, galime suprasti, kad iš tos srities kylan ios etinio mitinio pasaulio gyvenimo normos taipgi n ra vienašališkai aiškios ir sustingusios, statiškai normuojan ios kiekvieno žmogaus gyvenimo keli . Krivis, diev valios žinovas, nustato tautos ar bendruomen s veikimo linkm kiekvienoje svarbesn je gyvenimo situacijoje.

Taipgi ir eilinis žmogus, remdamasis savo gelmi viešpatingais sitikinimais, gali susiformuoti savo elgsenos ar veiksmi linkm kaip darni diev valiai. Šitoks vidaus balso išklausymas ir jam paklusimas yra tai, k Heideggeris vadina s žine. Apie s žin jis kalba kaip apie , niekios ' (sl piningos) realyb s, tai yra, B ties prabilim žmog , niekia ' (nieko b tybiškai nepasakan ia) kalba, kuri, vis d lto, suteikia žmogui tvirt pagrind jo pasaulyje, jo *Baseine*. Nieko nepasakanti ir nieki realyb ia reikia suprasti kaip neb tybiška realyb ir kaip nieko b tybiško nepasakanti. K ji pasako yra visad sl pininga, yra Sl pinys. K s žin pasako, yra diev valios ir j kriterij sakm . Neaiški, , nieki ' bei sl pininga sakm pasireiškia visuose vis kult r mitiniuose pasakojimuose. Prie j galime prid ti ir taip vadinam , išsivys iusi ' kult r poetines sakmes. Šitai reiškia, kad etin s mitinio pasaulio normos yra. , uždaiktin s ', ir d lei to jos stokoja daiktinio (b ty-

biško) aiškumo — aiškumo nurodan io konkre iai, kas yra darytina ir kada — ar šiandien, ar šiemet, ar niekuomet.

Tur dami galvoje neabsoliutini mitin s moral s ar etikos charakter , mes ia negalime iškelti lietuvi mitinio gyvenimo standart ar norm su tokiu aiškumu, kuriuo pasižymi racionalin s etikos bei juridini statym kodeksai. Mes, ta iau, ia galime paminti vien kit b ding lietuvi tautinei kult rai bruož . Prie šitoki bruož , pavyzdžiui, priklauso svetingumas bei vaišingumas, sen j gerbimas, priesaikos ar duoto žodžio laikymas ir panašiai. Ilg liau ia apsistosime gal tik prie vieno bruožo, b tent : prie šeimos galvos autoriteto, jo viešpatingumo, v lesniais laikais vadinto , gaspadoriškumu '. Šis lietuvi gyvenimo b dui charakteringas bruožas yra laikomas atmestinu ar net nekult ringumo ženklu ši dien demokratin je sistemoje.

Kad šis bruožas b t lengviau suvokiamas dirstel kime Šar no personaž , pavaizduot to pat vardo Vinco Kr v s dramoje. ia autorius vaizduoja Šar no karingum , kurs buvo nukreiptas ne vien tik tautos priešus — lenkus, vokie ius bei rusus — bet ir savos tautos kitas kunigaikštijas. Jis buvo kaltinamas brož diškumu ne tik nukariaut lietuvišk gen i , bet taipgi ir saviški — savo paties pavaldini .

Neži rint šito nepalankumo, jis geležiniu ryžtu vykd lietuvišk žemi vienijim . domu, kad net ir Šar nas pats netur jo aiškios nuovokos apie pagrindin savo kar motyv , tautos vienijim . Vis d lto, jo vidaus gelmi *viešpatingas* balsas jam tai nedviprasmiškai diktavo.

Kai visos svarbesn s lietuviškos kunigaikštijos buvo sujungtos paskutiniu Šar no m šiu, kuriame jis pats krito, atsklido žinios, kad didel s kryžiuo i j gos puola lietuvišk gimini vakarinius pakraš ius. Tik dabar visiems paašk jo, kad Šar nas heroišškai vykd lietuvi diev vali , pareigojan i j sukonsoliduoti lietuviškas j gas lietuvi gyvenimo b dui bei lietuviškai kult rai išsaugoti ir sav žemi bei diev šventykl gynimui. Šar nas tad nebuvo despotas, siek s sau garb s ir galios. Jis buvo diev tarnas — tarnas viešpatingos realyb s. B damas viešpatingos realyb s (B ties) tarnas, jis pats realizavo savo genuinin viešpatingum (*Dasein*). Šar nas skyr si nuo daugumos tuomi, kad jis gyveno pagal savo gelmi viešpating j , aš ' : pagal visumos , pats save '.

Viešpatingumas reikiama i suprastas n ra privilegija savanau diškumui. Priešingai, jis labiau yra našta — dieviška ar transcendentin našta — kuri pareigoja viešpating žmog eiti diev užbr žtais keliais, vykdyti j vali ne tik pa iam, bet jungiant ir kitus diev valios vykdym bei jim viešpatingais keliais.

Vaisai taip pat tenka suprasti ir lietuviškos šeimos galvos viešpatingum . Šeimos galva yra šeimos jos gyvenamosiose situacijose vadas. Pats gyvenimas reikalauja iš šeimnininko, šeimos vado, didelio akylumo, gero vis daikt suvokimo ir gero nusimanymo apie žmogaus gyvenimo kryžkeles bei j interes pynes. Daikt prasmi ir žmoni gyvenimo keli , j interes bei tiksl geresn nuovoka neišvengiamai reikalauja realyb s visumos ir diev žmon ms užd t norm bei pareigojim supratimo. Transcendentin s bei etin s diev normos visuomen s ir šeimos gyvenimo situacijose retai kada yra aiškios. Skirtingose situacijose šitos normos turi b ti naujai iššifruotos ir nustatytos.

Mitiniame pasaulyje viskas yra viešpating diev nuosavyb . Toks yra ir šeimos sodybos plotas su laukais aplinkui. Viskas — žem , trobesiai, gyvuliai, javai, pašarai ir kitos augalin s g ryb s, padargai ir t.t. — kaip diev dovana — pirmoje eil je priklaus o dievams. Jie priklauso žmon ms, *kaip atsakingiems dievams*, t daikt tausotojams. Dirva po sodie io kojomis yra šventa. Šventi yra ir visi daiktai aplink. Su jais turi b ti apseinama pagarbai, nes jie yra diev dovanos. Tarnavimas dievams yra neišskiriamas nuo tarnavimo savo šventai žemelei ir visiems savo pasaulyje šventiems daiktams.

Šeimos viešpats, , gaspadorius nulemia savo šeimos, žmonos ir vaik , viet bei funkcij savo sodyboje vairiuose sezoniniuose darbuose, jis nusprendžia savo vaik ateit , atsižvelgdamas savo sodybos švent nedalomum . Jis nusprendžia, kurs iš jo s n perims iš jo kio vedim ir kurs , eis pasaul išmoks amato ar išsimokslins. Jis nusprendžia savo dukter vedyb laik ir jis — ne pa ios dukterys — parenka joms tinkamus vyrus. Jis visa tai gali daryti d ka savo tvirto stov jimo savo *Dasein*, diev *togose* bei tvarkoje. Jis apsprendžia saviškius ne pagal j *sau* naud , bet atsižvelgdamas tai, kaip jie geriau tarnaut savo dievams, tarnaudami savo sodybai. Sodyba yra vieta (Heideggerio , *Da*), kame dievai bei j tvarka pasireiškia, iškildama iš sl pining s i ap iuopiam plotm .

Šitoks mitinio pasaulio valdovo ar šeimos galvos viešpatingumas, dabartinio modernaus žmogaus akyse, aiškiai yra nedemokratiškas. Tai yra d l to, kad šiandien visi yra lygiai traktuojami pagal j periferin , aš '. Išmintingas žmogus — žmogus, kurio žinojimas yra saistomas visumos transcendentini standart bei norm , žmogus, kurio s žin s balsas (*Dasein* prasme) yra gyvas ir iškalbus — šiandien yra laikomas neprisitaik liu ar net nevykliu.

Šiandien viešpatingos gelm s neturi reikšm s; neturi mora-

linio ar juridinio svorio. Vieton išminties, šiandien klesti nuomonės, kurios nėra ir neturi būtį pagrįstos. Todėl nenuostabu, kad šiandien kiekvienas pareiškia savo nuomonę ir neturi jokios pagarbos nei išminties nei ilgametei gyvenimo patirčiai. Šito pasakoje vaikai nei gerbia nei klauso tėvų bei vyresniųjų. Net ir vyresnieji, laikydamiesi, demokratinių principų, leidžia jauniems išreikšti savo nuomonę, kuriai jie teikia lygios reikšmės, kaip išmintingai, gyvenimo patirtimi pagrįstai, žinijai.

Mitin ar transcendentinė etika reiškia žmogaus sišaknijimą savo gyvenamojoje situacijoje su atviru atsakingumu visad neaiškiems, bet visad daugiau ar mažiau (per sąžinę) suvokiamiems transcendentiniams realybių principams (dievams). Šitoks sišaknijimas ar entuziazmas yra savo periferinio ar sūmoningo gyvenimo išlaikymas harmonijoje su savo vidine, viešpatinga gelme. Jokių būdu tai nėra nuo gyvenimo atitrukusio teoretizavimo ar meditacijos išdava, pagal kurią vaivos gyvenimo taisyklės, statymai, bei normos yra nustatomos, kaip visur ir visada galiojančios, palyginamai su logaritminėmis tabelėmis. Mitinis ar egzistencinis žmogus, kol gyvas, kovoja už galutinį realybių principų supratimą ir išsiaiškinimą ir už etinį, savo gyvenimą normuojantį dvasinį gyvendinimą. Žmogus tai darys, kol bus žmogus.

Dr. Vincas Vyšinskas

Duncan, B. C., 1970. VIII.30 d.